

Sodelovanje otrok in mladostnikov z motnjami vedenja (oz. tistih, pri katerih obstaja povečano tveganje za tako vedenje) na različnih nivojih procesa odločanja ter interveniranja

Participation of children and youth with behavioural disorders

Nivex Koller-Trbović

Povzetek

*Nivex Koller-Trbović, dr.sc.,
Edukacijsko
rehabilitacijski
fakultet,
Kušlanova 59a,
10000 Zagreb,
Hrvaška.*

Zahteva po sodelovanju otroka pri vseh pomembnih vprašanjih in odločitvah v zvezi z njim samim, je posebej poudarjena v 12. členu Konvencije o otrokovih pravicah. Odločitev o napotitvi otroka z motnjami vedenja ali s tveganjem za tako vedenje v ustanovo in njegovo življenje v ustanovi sta gotovo pomembni situaciji v otrokovem življenju ter v življenju njegove družine. Avtorica v članku odgovarja na vprašanje, v kolikšni meri v tem procesu sodeluje

jo sami otroci. Pri tem želi pojasniti: kaj pomeni v tem kontekstu sodelovanje, kaj in kdo z njim pridobi ter ali je realno in mogoče. V raziskovalnem delu članka je podan kratak prikaz rezultatov, ki se nanašajo na prakso spoštovanja pravic in potreb otrok v izvendružinski oskrbi, in sicer po ocenah samih otrok ter njihovih vzgojiteljev.

Ključne besede: otroci in mladostniki z motnjami vedenja, izvendružinska namestitvev in obravnava, participacija uporabnikov

Abstract

The request for the participation of children in all the important issues and decisions related to children themselves is particularly emphasised in the Article 12 of the Convention on the rights of children (UN, 1989). The decision about referring the children with behavioural disorders or at risk of disorders into an institution and the life of a child in the institution certainly represent important situations and segments in the life of a child, but also in the life of his or her family. To what extent do the children themselves participate in that process is the question that this paper attempts to answer. The aim was to clarify the following: what is the meaning of participation in this context, who gains from it and what is gained from it, and is it realistic and possible. The research part of the paper provides a short presentation of the results related to the practice of respecting the rights and needs of children in the situation outside family, based on the estimations of the children themselves and their educators

Key words: children and youth with behavioural disorders, situation and treatment outside family, participation of the users

1. Uvod

Konvencija o otrokovih pravicah (ZN, 1989) je močno spodbudila spoštovanje otrokovih pravic do sodelovanja. Še posebej je zahteva po soodločanju otrok poudarjena v 12. členu Konvencije (v tej smeri so zastavljeni tudi nekateri drugi členi iste konvencije, npr. 13., 14. in 15.

člen). Zdi pa se, da so nad tem členom vsi presenečeni, tako otroci kot odrasli. Čeprav določila Konvencije nimajo veljave pravnih pravil, ki naj bi se neposredno in dobesedno udejanjala v praksi, pa gre vendarle za določene standarde, ki bi jih bilo treba omogočiti vsakemu otroku.

Kaj sploh pomeni sodelovanje? Kaj lahko z njim pridobimo? Je realno in mogoče?

V 12. členu Konvencije je določena pravica otroka, da v skladu s svojo zrelostjo sodeluje in se izjasnjuje v stvareh in predmetih, ki se tičejo njega samega. Harbar (1996, str. 4) piše, da gre za izražanje lastnega mišljenja otroka, za izvorno in neodtujljivo pravico otroka do izražanja svoje subjektivnosti v odnosu do odraslih, posebej še ko gre za odločanje o stvareh, ki zadevajo otroka samega. Tudi številni drugi avtorji razlagajo ta člen Konvencije na podoben način, dajejo mu popolnoma razumljiv pomen v odnosu na dosedanjo, pretežno zaščitniško in skrbniško naravnost otrokovih pravic (Verhallen, 1998; Blandow idr. 1999). Verhallen (1998) otrokovo pravico do soodločanja vidi kot najrevolucionarnejši del Konvencije, saj se v njem otroku priznava njegovo lastno mišljenje, ki ga je sposoben tudi izraziti. Dandanes se otroke jemlje kot sodelavce, kot pomembne partnerje odraslim pri sprejemanju številnih odločitev, kot sposobne sprejeti enakost z odraslimi. Ta pravica je, kot meni isti avtor, pomembna tako za otroka kot tudi za družbo. Otrok se tako uči odgovornosti, razvija lastno identiteto, družba pa lahko deluje na visoki stopnji demokracije. Maleš (2000, str. 61) v zvezi s tem pravi naslednje: "Otroci, ki se zavedajo svojih pravic, načina njihovega udejanjanja in zaščite, so bolj pripravljeni na življenje," torej velja "...nuditi otroku izkušnjo aktivnega sodelovanja v ustvarjanju sprememb in v spoznavanju sebe kot osebe, ki ni žrtev dogajanja okoli sebe, pač pa je aktiven sodelavec v ustvarjanju sprememb". Tudi Hammarberg (1996) meni, da je polje soudeležnosti otroka pri odločanju t. i. "otrokov vidik", ključna dimenzija Konvencije.

Če si razlagamo težnje otroške politike kot težnje po emancipaciji otrok, Luescher (1996 po Blandow in sodelavci, 1999) pravi, da se argumenti, ki so bili uporabljeni pri nepriznavanju ženskih pravic, uporabljajo tudi v odnosu do otrok. Gre za diskurz, da so otroci iracionalni in nesposobni premišljeno odločati, da jih ženejo izkustva namesto razuma itd. Avtor po pravici trdi, da so zastopniki otrokovih pravic kot protargument navajali mnenje, da ne smemo mešati pravice do nekega početja s pravilnim početjem in ob tem navaja, kako odrasli zelo pogosto delajo napačne in škodljive stvari, da torej niti odrasli niso izurjeni v

odločanju in da so v zgodovini sprejemali mnoge obsojanja vredne odločitve. Zato ta avtor meni, da je otroško politiko treba ustvarjati skupaj z otroki, na pa za otroke, saj so otroci mnogo bolj racionalni, kot se o njih misli, in so sposobni sprejemati številne tako vsakdanje kot tudi eksistencialne odločitve. Pravico otrok do soodločanja je treba spoštovati in udejanjati povsod, kjerkoli so otroci. Izjema seveda ni niti domska, torej izvendružinska oskrba.

Blandow in sodelavci (1999) navajajo stališča nekaterih avtorjev o soodločanju otrok v domski vzgoji, torej otrok, vključenih v obravnavo določenih služb in institucij. Po Treseder-ju (1997- po Blandow in sodelavci, 1999) sodelovanje otrok in mladostnikov v institucionalni oskrbi nujno zaobsega njihove razvojne potrebe, potrebe po odgovornosti, pozornosti in priznanju, sodelovanje pa jim omogoča izgradnjo sposobnosti, kot so: razpravljanje, komuniciranje, zagovarjanje lastnega mnenja, odločanje. Pod pojmom sodelovanje otrok v domski vzgoji lahko razumemo mnogo stvari, tudi v smislu «formaliziranih dogodkov» (skupinski dogovori, domski svet). Pomembnejše od formalnega sodelovanja pa je vzdušje, ozračje oz. razpoloženje, ki vlada v inštituciji. Netolerantno ozračje namreč povzroča neučinkovitost formalno postavljenih pravic po soodločanju in je instrument nasilja. Zgoraj omenjeni avtor tudi pravi, da je vzdušje v ustanovi končno odvisno od vzgojitelja. Naravnost določenega vzgojitelja je najpomembnejši dejavnik. To tudi pomeni, da vsaka oblika sodelovanja otroka pri njegovi obravnavi, potrebuje aktivno podporo odraslih.

V tem delu bo predstavljen del rezultatov širšega raziskovalnega projekta, ki se nanašajo na spoštovanje pravic in potreb otrok v izvendružinski oskrbi, a po izjavah in oceni otrok samih in njim pomembnih odraslih oseb, v našem primeru vzgojiteljev. Že pred tremi leti je bila na Hrvaškem opravljena manjša raziskava na isto temo (Koller-Trbovič in Žizak, 1997 a in b) z otroki in vzgojitelji v ustanovah izvendružinske oskrbe in rezultati so bili zelo podobni sedanjim, zato jih v tem delu posebej ne navajam.

V tem članku bom zajela le določena področja iz celotne raziskave, ki četudi zelo na splošno, govorijo o otrokovih možnostih soodločanja v institucionalni obravnavi, pa tudi nekatera področja, ki četudi na prvi pogled morda ne govorijo neposredno o sodelovanju otrok pri odločanju, kažejo na procese udeležbe v širšem smislu, govorijo namreč o kakovosti izvajanja tega načela.

2. Raziskovalne metode

2.1. Vzorec

V vzorec je bilo zajetih 353 gojencev, ki so bili v času anketiranja nastanjeni v 13 ustanovah, namenjenih otrokom in mladostnikom z motnjami vedenja. Gre za osem vgojnih centrov (hrv. *Centri za odgoj*), tri vzgojne domove (*Odgojni domovi*), en dom za vzgojo otrok (*Dom za odgoj djece*) in en otroški dom (*Dječji dom*), vsi na območju Hrvaške. Starost vprašanih se je gibala od 10-20 let (večina vprašanih je bila starih od 16-20 let), glede na spol je bilo 85 % vprašanih moških, 17 % pa žensk.

2.2. Vzorec spremenljivk

Za potrebe tega dela sta bila uporabljena dva vprašalnika:

- Vprašalnik o otrokovih pravicah (D3) je sestavljen z namenom ugotavljati spoštovanje pravic in potreb otrok ter mladostnikov z motnjami vedenja, ki so v institucionalni oskrbi. Vprašalnik je namenjen otrokom samim.
- Vprašalnik o otrokovih pravicah (O), ki je prav tako usmerjen na spoštovanja pravic in potreb otrok v institucionalni oskrbi, v tem primeru po oceni in presoji vzgojiteljev.

Kot podlogo pri sestavljanju vprašalnika smo uporabili Konvencijo o otrokovih pravicah (ZN, 1989) in Deklaracijo o varstvu otrok v izvenzdržinski oskrbi (1986).

2.3. Način zbiranja in obdelave podatkov

Anketiranje je bilo izvedeno l. 1999. Izvajale so ga osebe, zaposlene v omenjenih ustanovah, ki so ustno dobile napotke od raziskovalnega tima.

Podatki so obdelani na nivoju absolutnih in relativnih frekvenc, saj prav ta raven obdelave omogoča natančno informiranje o pričujoči temi.

3. Rezultati in diskusija

3.1. Možnost sodelovanja otrok pri odločanju o njihovi namestitvi ter o vrsti obravnave, ki je bodo deležni

Velika večina otrok (87 %) je povedala, da vedo, zakaj so nameščeni v določeno ustanovo, medtem ko jih le 36 % pravi, da so resnično imeli

možnost sodelovati pri odločanju o tem, kam bodo nameščeni. Triindvajset odstotkov otrok meni, da so le delno imeli to možnost. Otroki nismo spraševali po načinu in morebitnih rezultatih njihovega sodelovanja, pač pa zgolj po možnostih. Štirideset odstotkov vprašanih vendarle ni imelo možnosti sodelovanja pri odločanju o vrsti intervencije, kar je, glede na razvojno obdobje vprašanih, posebej pa, ker gre za zelo pomembno življenjsko odločitev in spremembo, velik delež.

Napotitev otroka v ustanovo je zares pomemben dogodek ne le za otroka, tudi za celo njegovo družino. Pogosto povzroča povečan stres, strah ter negotovost. Zato pa je možnost informiranja, sodelovanja in soodločanja uporabnikov s strokovnjaki dandanes nujen pogoj postopka, ki predhodi procesu dolgotrajnejše obravnave. Razlog za to zahtevo je poleg humanosti tudi ustvarjanje predpogojev za večjo učinkovitost obravnave. Slednja je namreč učinkovita le, če je sprejeta in dogovorjena v sodelovanju s samimi uporabniki. V nasprotnem primeru, kot to dokazujejo številne raziskave, obravnava ni učinkovita, zato otrokovi oz. mladostnikovi vzgojitelji (ter starši), postanejo namesto partnerjev, ki bi v obravnavi aktivno sodelovali, njihovi nasprotniki.

Poudariti pa je treba tudi, da sodelovanje uporabnikov, v našem primeru otrok in mladostnikov z vedenjskimi motnjami, ter njihovih staršev, nikakor ni zamišljeno kot sprejemanje izključno perspektive in zahtev (včasih tudi ultimativ) uporabnikov, pač pa kot zares dejavno sodelovanje uporabnikov v smislu skupnega dogovarjanja o najboljših načinih zadovoljevanja potreb in pravic uporabnikov.

3.2. Možnost soodločanja otrok v procesu obravnave

Tako kot prejšnje je tudi to vprašanje namenjeno otrokom. Le 11% vprašanih je odgovorilo, da nimajo možnosti aktivno in enakopravno sodelovati v procesu obravnave, v katero so vključeni. Enak odstotek je tudi tistih, ki navajajo, da lahko to pravico in možnost uresničujejo popolnoma ali delno. Položaj v ustanovah je glede tega očitno ugoden, uporabniki lahko (delno ali v celoti) sodelujejo pri ustvarjanju programa obravnave v času svojega bivanja v inštituciji. Pokazatelji na tem področju so zelo optimistični, ne moremo pa govoriti o njihovi kakovosti, saj se v raziskavi s tem nismo ukvarjali.

3.3. Presoja otrok o lastni pripravljenosti in zrelosti za tako sodelovanje

Zanimalo nas je, kako otroci ocenjujejo lastno zrelost, sposobnost in pripravljenost na že omenjeno sodelovanje pri oblikovanju lastne ob-

ravnave skupaj z vzgojitelji in drugimi pomembnimi odraslimi osebami v inštituciji in zunaj nje. Razveseljuje nas podatek, da kar 2/3 vprašanih meni, da so za tako sodelovanje sposobni, medtem ko 35 % vprašanih v to ni prepričanih. Gre za zanimive pokazatelje, saj lahko posplošimo, da imajo otroci in mladostniki z vedenjskimi motnjami, nameščeni v ustanovi, razmeroma pozitiven odnos tako do lastnega sodelovanja v obravnavi kot tudi do lastnih sposobnosti za tako sodelovanje, le 6 % pa jih misli, da za to sploh niso sposobni. Ne glede na to, ali gre za realne presoje, moramo reči, da so to za nas odrasle realni pokazatelji, da si otroci sodelovanja želijo, da bi radi sodelovali z nami, kadar gre za stvari, ki prvenstveno zadevajo njih same. Interes na strani otrok ocenjujem kot pomemben, saj je prav vprašanje pripravljenosti in motivacije eno od odločilnih vprašanj za sodelovanje otrok, gre namreč za pripravljenost prevzeti aktivno odgovornost in za usmerjanje k samostojnosti.

3.4. Upoštevanje mnenja otrok

Pri tem vprašanju so otroci ocenjevali svoje pravice do:

- prostega časa (96 %)
- vzdrževanja stikov z družino (96 %)
- izbire osebe za pogovor, ko imajo težave (88 %)
- svobode veroizpovedi (86 %)
- posedovanja osebnih stvari (84 %)
- svobodne izbire pritožnih dejavnosti (82 %)
- izražanja lastnega mnenja (80 %)
- tajnosti pri dopisovanju (69 %)

Glede na zgornje pokazatelje se zdi, da v ustanovah za otroke in mladostnike z motnjami vedenja zadovoljivo upoštevajo njihovo izbiro, mnenja in želje, ko gre za področja življenja, pomembna za vsako mlado osebo. Nekoliko manj so otroci zadovoljni z možnostjo tajnosti pri dopisovanju, kar gre pripisati slabši možnosti zadovoljevanja potrebe po zasebnosti v ustanovah na splošno. Kar 40 % vprašanih namreč navaja, da nimajo dovolj zasebnosti. Ker gre za pomembno potrebo pa tudi pravico otroka, menimo, da bi bilo treba rešitev iskati skupaj z otroki.

3.5. Način sankcioniranja nesprejemljivega vedenja otrok

Pomemben vidik otrokovih pravic ter potreb je tudi način sankcioni-

ranja njihovega nesprejemljivega vedenja, posebno še, ker gre za otroke in mladostnike, ki se v vsakodnevem delovanju pogosto odmikajo od sprejemljivih vzorcev vedenja. Iz odgovorov vprašanih je očitno, da je v dveh, najpogosteje uporabljenih postopkih sankcioniranja, možnost sodelovanje razmeroma visoka. Najpogosteje (79 %) so otroci kaznovani s prepovedjo izhoda iz ustanove, v skoraj enaki meri (69 %) pa vzgojitelji uporabljajo postopek vnaprej dogovorjenih posledic, torej postopek sankcioniranja, ki je bolj usmerjen na discipliniranje in razvijanje otrokove odgovornosti. Očitno je, da se poleg tradicionalnih postopkov kaznovanja uvajajo in uporabljajo tudi sodobni postopki sankcioniranja, ki otrokom in mladostnikom v obravnavi v večji meri omogočajo sodelovanje in vzgojo, namesto pasivnosti in prevzemanja vloge žrtve.

3.6. Zadovoljevanje vsakodnevni eksistencialnih in psihosocialnih potreb otrok v ustanovi

Upoštevanje in zadovoljevanje psihosocialnih in eksistencialnih potreb pomeni tudi upoštevanje otrokovih pravic. Eksistencialne potrebe so bolj usmerjene na zaščito in skrb, medtem ko lahko za psihosocialne potrebe rečemo, da bolj ali manj omogočajo sodelovanje otrok v vsakodnevem življenju ustanove, pa tudi ustvarjanje lastne obravnave ter lastnega življenja. Tako potreba po upoštevanju in svobodi kot tudi občutek sprejetosti sta gotovo dobra podlaga za sodelovanje otrok. Enajst odstotkov vprašanih meni, da njihove eksistencialne potrebe v ustanovi niso primerno zadovoljene, triindvajset odstotkov vprašanih pa enako odgovarja za zadovoljevanje psihosocialnih potreb. Velika večina gojencev je torej v celoti ali delno zadovoljnih z možnostjo zadovoljevanja eksistencialnih in psihosocialnih potreb znotraj ustanove.

3.7. Kako odgovarjajo vzgojitelji?

Kot že rečeno, so za vzdušje ter spoštovanje otrokovih pravic v inštituciji najzaslužnejši prav vzgojitelji oziroma odrasle osebe v ustanovi. Zato je pomembno preveriti, kaj o spoštovanju otrokovih pravic in potreb v ustanovi menijo vzgojitelji sami.

Prav vsi vzgojitelji izjavljajo, da vselej ali včasih upoštevajo mnenja in želje otrok, nikogar ni, ki bi tega ne počel. O potrebah in željah otrok razpravljajo v glavnem na sestankih s sodelavci. 36 % jih odgovarja, da otroci pri sprejemanju pomembnih odločitev sodelujejo vedno, pri 61 % včasih, le 2 % vzgojiteljev pa pravi, da otroci pri sprejemanju pomembnih odločitev sploh ne sodelujejo. Glede na odgovore vzgojiteljev se malone v celoti spoštujejo pravice otrok do prostega časa, izbire

prostočasnih aktivnosti, svobode mišljenja, telesne, psihične in socialne integritete. V zvezi s sankcioniranjem nesprejemljivega vedenja našanja otrok, večina (74 %) vzgojiteljev navaja uporabo postopka vnaprej določenih posledic, medtem ko so druge oblike sankcioniranja omenjene redkeje kot v primeru, ko na isto vprašanje odgovarjajo gojenci. Ko sodijo o posameznih potrebah otrok in možnostih njihovega zadovoljevanja v ustanovi, se zdijo vzgojiteljem najslabše zadovoljene potrebe po hrani in ljubezni, ostale potrebe pa v glavnem ocenjujejo kot dobro zadovoljene.

4. Kaj reči za konec?

Ti rezultati delujejo optimistično, posebej še v primerjavi z rezultati o spoštovanju pravic in potreb otrok v šoli (isti projekt), kjer je, glede na odgovore učencev samih (srednješolcev), situacija izrazito neugodna, posebej še v smislu sodelovanja in upoštevanja otrok s strani samih učiteljev (Koller-Trbovič, 2000). Zato morda ni pretirano trditi, da imajo prav otroci ter mladostniki, ki so zaradi vedenjskih motenj nameščeni v ustanove, v njih veliko možnost za razvoj odgovornosti in demokratične usmeritve. Verjamem, da se ne motim v zaključku, da so za tako usmeritev, upoštevanje otrok ter pripravljenost za sodelovanje, pomembna stališča in vedenje njim bližnjih odraslih oseb – vzgojiteljev. Tako se zdi, da je spoštovanje otrokovih pravic do soodločanja v lastnem življenju privilegij tistih, ki živijo v specifičnih okoliščinah, kjer z njimi delajo strokovnjaki, ki se zavedajo pomembnosti takega pristopa. To morda niti ne čudi, če se zavedamo, da več sodelovanja razvija tudi večjo odgovornost in samostojnost, prav to pa je tisto, kar bi pri teh otrokih in mladostnikih radi dosegli.

Kljub razmeroma dobrim pokazateljem o spoštovanju otrokovih pravic do sodelovanja v ustanovah izvendružinske oskrbe, naj sklenem s sporočilom, da je še zelo veliko prostega in neizkoriščenega prostora (posebno zato, ker različni posamezniki različno zaznavajo ista področja) za pogovaranje in dogovaranje, medsebojno poslušanje, upoštevanje in pa za osmišljanja različnih poti, tako pri obravnavi kot tudi v procesu diagnosticiranja, torej pri izbiri in odločanju glede obravnave, ki naj bi sledila.

5. Literatura

Blandow, J., Gintzel, U., Hansbauer, P. (1999). *Partizipation als Qualitätsmerkmal in der Heimerziehung*. Votum.

Deklaracija o zaštiti djece u izvanobiteljskoj skrbi. (1986). *FICE bilten* 1993, št. 1 (2). s. 22-25.

Djeca prije svega: Svjetska deklaracija i plan djelovanja sa svjetskog sastanka na vrhu posvećenog djeci i Konevncija o pravima djeteta. UNICEF.

Hammarberg, T. (1996). Making Reality of the Rights of the Child. *International Save the Children Alliance.*

Hrabar, D. (1996). Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava - novi prilog promicanju dječjih prava. *Dijete.* Let. 3, št. 5.4-6.

Koller-Trbović, N. in Žižak, A. (1997a). Prava djeteta - kako ih vide djeca u odgojnim ustanovama. V: *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja.* 35 (1). s. 91-105.

Koller-Trbović, N. in Žižak, A. (1997b). Perception and Exercice of Children s Rights by Educators in Residential Institutions. *Rehabilitation and Inclusion. Proceedings of the 5th Scientific Conference of Faculty of Special Education and Rehabilitation University of Zagreb, Zagreb.* s.185-195.

Koller-Trbović, N. (2000). Prava i potrebe djece iz perspetive djece i odraslih osoba. V: Žižak, A. (ur.): *Od rizika do intervencije.* Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Maleš, D. (2000). Značaj odgoja i obrazovanja za prava djeteta. *Dijete i društvo.* Let. 2, št. 1. s. 75-84.

Verhallen, E. (1998). *From Protection to Participation.* European Training of the UN Convention on the Rights of the Child. s. 3-21.

Priloga: rezultati anketiranja

A. Vprašalnik o otrokovih pravicah (za otroke)

1. Ali veš, zakaj si v ustanovi?
 - da = 87,0 %
 - ne vem = 8,8 %
 - ne = 3,1 %
 - brez odgovora = 1,1 %

2. Si pri odločitvi o tem, kam boš nameščen, tudi sam sodeloval?
 - da = 56,0 %
 - delno = 23,5 %
 - ne = 58,5 %
 - brez odgovora = 2,0 %

5. Ali imaš tu, kjer si, možnost dejavno in enakopravno sodelovati pri lastni vzgoji (obravnavi)?
 - da, vedno = 42,8 %
 - da, včasih = 43,9 %
 - ne = 11,5 %
 - brez odgovora = 2,0 %

4. Se ti zdi, da si za to dovolj sposoben in odgovoren?
 - da = 62,3 %
 - ne vem = 28,9 %
 - ne = 6,2 %
 - brez odgovora = 2,5 %

5. Ali imaš v ustanovi pravico do:
 - vzdrževanja stikov s svojo družino = 96,0 %
 - tajnosti pri dopisovanju = 69,4 %
 - prostega časa = 95,5 %
 - posedovanja osebnih stvari = 85,9 %
 - izbire prostočasnih aktivnosti glede na tvoje želje = 82,2 %
 - izražanja lastnega mnenja = 80,2 %
 - svobode veroizpovedi = 85,8 %
 - izbiro osebe za pogovor, ko si v težavah = 88,1 %

6. Se ti zdi, da se lahko izobražuješ v skladu s svojimi možnostmi in željami?
 - da = 74,2 %
 - ne = 22,9 %
 - brez odgovora = 2,8 %

7. Imaš tukaj dovolj možnosti za zasebnost?
- da = 60,6 %
 - ne = 38,0 %
 - brez odgovora = 1,4 %
8. Ali imaš dovolj hrane, obleke, prostora?
- da = 53,8 %
 - delno = 33,7 %
 - ne = 10,5 %
 - brez odgovora = 2,0 %
9. Se ti zdi, da si tukaj dovolj zaščiten pred zlorabami (npr. alkoholizmom, narkomanijo, nasiljem, ...)?
- da = 47,3 %
 - delno = 30,9 %
 - ne = 20,7 %
 - brez odgovora = 1,1 %
10. Ali si v domu deležen dovolj ljubezni, upoštevanja, svobode in zabave?
- da = 36,0 %
 - v glavnem = 39,7 %
 - ne = 22,9 %
 - 0 = 1,4 %
11. Kako se sankcionira tvoje nesprejemljivo vedenje v ustanovi?
- po vnaprej dogovorjenih posledicah = 69,4 %
 - verbalno – s kričanjem = 45,5 %
 - verbalno – s pridiganjem = 64,6 %
 - fizično = 13,3 %
 - z omejevanjem izhodov = 79,3 %
 - z delom = 53,3 %
 - z izgubo privilegijev = 49,6 %
 - kako drugače (kako) = 17,3 %

B. Vprašalnik o otrokovih pravicah (za osebje)

1. Ali v svojem vsakodnevnem profesionalnem delu upoštevaš mnenja in želje otrok?
- da, vedno = 40,6 %
 - da, včasih = 57,3 %
 - ne = 1,4 %
 - brez odgovora = 0,7 %

2. Ali na sestankih razpravljate o potrebah in željah otrok?
 - da = 91,6 %
 - včasih = 6,3 %
 - ne = 1,4 %
 - brez odgovora = 0,7 %
3. Ali otroci sodelujejo z vami pri pomembnih odločitvah?
 - da, vedno = 36,4 %
 - da, včasih = 60,8 %
 - ne = 2,1 %
 - brez odgovora = 0,7 %
4. Ali v svojem vsakodnevem življenju in delu spoštujete otrokovo pravico do :
 - prostega časa = 97,2 %
 - izbire prostočasnih aktivnosti glede na otrokovo željo = 97,9 %
 - svobode mišljenja in izbire = 96,5 %
 - telesne integritete = 96,5 %
 - psihične in socialne integritete = 97,2 %
5. Ko otroka kaznujete, ali pri tem:
 - kričite nanj = 25,2 %
 - «mu pridigate» = 53,8 %
 - ga prikrajšate za hrano ali izhode = 12,6 %
 - ga udarite = 2,8 %
 - uporabite vnaprej dogovorjene sankcije = 74,1 %
 - kaj drugega (kaj) = 23,1 %
 - ne kaznujete otroka = 23,1 %
6. Ali imajo po vašem mnenju otroci v vaši ustanovi primerno zadovoljene potrebe po:
 - hrani = 20,3 %
 - prostoru = 77,6 %
 - čistoči, svetlobi, zraku = 76,9 %
 - varnosti = 88,8 %
 - sprejetosti in upoštevanju = 86,0 %
 - svobodi = 82,5 %
 - zabavi = 73,4 %
 - ljubezni = 44,8 %